

P

ENDELEN TUSSEN AMSTERDAM EN BRUSSEL

NOTITIES OVER VLAAMS-NEDERLANDSE SAMENWERKING

Van 1 oktober 2005 tot 31 augustus 2015 was ik directeur van het Vlaams-Nederlands Huis deBuren. Ik zal mijn laatste baan altijd zien als een geschenk en als een voorrecht. Nederland en Vlaanderen hadden na meer dan twintig jaar overleg besloten om in Brussel samen een huis op te richten dat de culturele samenwerking tussen Noord en Zuid moest optimaliseren. Elke realisatie of overwinning kent vele vaders, maar de beslissing om het Vlaams-Nederlands Huis te openen, hebben we te danken aan de toenmalige Vlaamse cultuurminister Bert Anciaux, die ook zijn Nederlandse homo- loog Rick van der Ploeg overtuigde. Anciaux's opvolger Paul Van Grembergen opende het huis op 24 juni 2004. Het zou een huis van reflectie en debat worden waar kunstenaars, wetenschappers en opiniemakers in discussie zouden gaan met elkaar en met een publiek van gezond nieuwsgierige burgers. Dat beide overheden het meenden, bleek ook uit de financiële middelen die werden toegekend: Nederland zou jaarlijks een miljoen euro ter beschikking stellen, Vlaanderen zou een half miljoen aanbieden en een schitterende, centraal gelegen locatie naast de Muntschouwburg in de Leopold- straat, die ooit nog Willemstraat heette. deBuren zou ook Europese thema's en de multiculturele uitdagingen op de agenda zetten samen met talrijke partners in beide landen en vele buitenlandse.

Bij deBuren ben ik begonnen aan wat ik later een "synthesebaan" noem. Vijfenviertig jaar heb ik graag met Nederlanders samengewerkt. Ik heb veel van hen geleerd, ook uit het ongerijmde. In de historische zomer 1969 woonde ik vier maanden in Amsterdam. Er was plaats voor een stagiair op het Belgisch Verkeersbureau, Leidse- plein 7. Ik combineerde die job met een zomerbaan op de VVV Amstelveen, waar ik

DORIAN VAN DER BREMPT

werd in 1949 geboren. Hij studeerde Romaanse filologie. Hij doceerde aan de Design Academy in Eindhoven, was regeringscommissaris van het Vlaams Fonds voor de Letteren en werkte als raadgever letteren, beeldende kunst en vormgeving op de kabinetten van de Vlaamse cultuurministers Bert Anciaux en Paul Van Grembergen. Hij vervulde bestuursmandaten bij onder meer Uitgeverij Van

Halewyck, dansgezelschap Ultima Vez, de Openbare Bibliotheek Antwerpen en deSingel en de Theatermaker. Ook was hij lid van de Raad voor de Kunsten. In 1989 publiceerde hij, samen met Mark Van Dyck, *Monologen met Jan Hoet*. Hij was directeur van Boek.be, de belangenvereniging van het Vlaamse boekwezen. Van 2005 tot 2015 was hij directeur van De Buren, het Vlaams-Nederlands Huis in Brussel.

Adres: dorianvdb@hotmail.com

met een Nederlandse directrice werkte, mevrouw Kleijn. Ze was drie jaar ouder dan ik, maar ik heb haar nooit mogen tutoyeren. Ik leerde veel van deze strenge Hollandse dame. Zij had voor mij een kamer gehuurd in Uilenstede, een voor die tijd luxueuze studentenflat van de VU, de Vrije Universiteit van Amsterdam. Dat deze “vrije” universiteit anders vrij was dan die van Brussel, had ik snel door. Naast de rode Gemeente Universiteit (nu UvA) was dit de conservatieve universiteit waar ik voor het eerst studenten zag fietsen in een rokkostuum. In die dagen begint mijn nog steeds onafgewerkte onderzoek om de verschillen te begrijpen tussen hervormde en gereformeerde protestanten en alle eigenheden te vatten van de elitaire, reactionaire studentenverenigingen, het corps.

Amsterdam was in 1969 de stad met een bijzondere aantrekkingskracht bij jongeren. Kunstenaars, auteurs en muzikanten uit heel Europa en ook talrijke Amerikanen waren op zoek naar “ruimte om te denken en te doen”. Zij voelden zich aangetrokken door de toenmalige Hoofdstad van de Vrijheid. Iedere burger met kritiek op zijn thuisituatie vond in Amsterdam medestanders. Terwijl John Lennon en Yoko Ono in het Hilton Hotel aan de Apollolaan de Sleep-In bedachten, zag ik in de Korte Leidsedwarsstraat het debuut van een getalenteerd cabaretduo: Bram Vermeulen en Freek de Jonge, samen Neerlands Hoop in Bange Dagen. 's Nachts wandelden we door het Vondelpark richting Uilenstede. Amsterdam was de stad van *love and peace*. De Kabouterbeweging had met ex-Provo Roel van Duijn de toon gezet met de witte fiets. Voor Paradiso kochten we nederwiet. Beluister de ode van Doe Maar aan deze kamerplant met karakter: een heerlijk lied over een product dat de Landbouw Hogeschool van

De Belgische en Nederlandse koninklijke families lezen in *Taverne du Passage*, een boek van de Vlaams-Nederlandse culturele instelling Ons Erfdeel vzw, bij deBuren, het Vlaams-Nederlands Huis in Brussel, tijdens het staatsbezoek van koningin Beatrix aan België, Foto deBuren.

Wageningen zeer intensief bestudeerde. Amsterdam was de stad waar alles kon, alles mocht. Ik maakte schitterende vrienden die bijzonder gastvrij waren. Vijfenvestig jaar geleden was Amsterdam de multiculturele hoofdstad bij uitstek. Londen en Parijs waren duurder geworden en dus minder populair. Barcelona en Berlijn moesten nog worden ontdekt door jongeren en cultuurtoeristen. Ik noemde Nederlanders toen voor het eerst genereus. Belgen hadden hun stereotiepe grappen over gierige Hollanders. Dat vooroordeel sprak ik met graagte tegen omdat mijn eigen volk veel krenteriger was (en waarschijnlijk nog steeds is) dan wij vermoeden.

ACHTERGESTELD GEBIED

Naast de positieve kwaliteiten van Nederland werd ik ook geconfronteerd met een zekere arrogantie. Ze beschouwden mij toch een beetje als komende uit een wat achtergesteld gebied, zeker wat cultuur, literatuur en voetbal betrof. Maar ik leerde in die tijd ook de grote verschillen kennen tussen Amsterdam en de rest van Nederland. Toen ik vernam dat een zwangere ongehuwde jongedame in het Overijsselse Staphorst op een open wagen door het dorp werd gereden, heb ik mijn Amsterdamse vriendjes er op gewezen dat dit – ook ver van Antwerpen of Gent – in Vlaanderen niet meer denkbaar was. Nederland was nog minder eenduidig dan België of Vlaanderen. De Rand-

stad ligt nog altijd ver van het andere Nederland en de Grachtengordel is in de laatste vijftig jaar nog pretentiever geworden. In september 1969 schreef ik in het *Amstelveens Weekblad* dat Nederland een rijk land was met arme mensen en België een arm land met rijke mensen. Waarschijnlijk is dat een eerste indruk die na een halve eeuw nog altijd standhoudt. Als ik de kwaliteit van de publieke ruimte of de staat van de wegen en openbare gebouwen in België en Nederland met elkaar vergelijk, dan worden de beleidsaccenten duidelijk. In België hebben we nog nooit een investering aangedurfd als die van het Amsterdams Rijksmuseum of de Amsterdamse Metro. Nederlanders houden van uitdagingen, zeker van technische. Sinds de Deltawerken is er in de technische universiteiten een gevoel van *yes we can*. Als ik de relatief kleine oppervlakte zie die Nederlanders voor hun privéwoning ter beschikking hebben en ik vergelijk dat met de ruime publieke gebouwen in Den Haag of Rotterdam, dan klopt mijn stelling van 1969 nog altijd: Nederlanders delen meer ruimte, Belgen verdelen en privatiseren de beschikbare ruimte.

Uit respect voor de lezer van *Ons Erfdeel* zal ik de clichés over de grote en kleine verschillen tussen België en Nederland niet herhalen. Toen aan Jan Raes, de Vlaamse directeur van het Koninklijk Concertgebouworkest, werd gevraagd om één goede raad te geven aan Nederlanders antwoordde hij: “Af en toe eens twijfelen.” Ik voeg daar aan toe dat Vlamingen of Belgen dan weer moeten trachten “af en toe duidelijker te zijn”. De verschillen hebben mij steeds minder geïnteresseerd. Ik blijf overtuigd van de complementaire kwaliteiten van Nederlanders en Vlamingen die maken dat wij uitermate geschikt zijn om samen te werken. Bij deBuren had ik een schitterend team Vlamingen en Nederlanders. Er waren mooie meningsverschillen en pittige smaakverschillen, maar met veel respect werden projecten en programma’s samen vormgegeven.

ONAFHANKELIJKHEID BESTAAT NIET MEER

Ik zal nooit nationalist zijn omdat ik denk dat de tijd van de natie voorbij is. Wij leven nu in een wereld waar “onafhankelijkheid” niet meer bestaat. In de eenentwintigste eeuw leven wij in een globale wereld en dat betekent dat we kwetsbaarder zijn dan ooit en dat onze afhankelijkheid van anderen nog nooit zo groot is geweest. De evenwichten, de politieke verhoudingen en de samenwerking met anderen zullen in de toekomst fragieler zijn. Indien Nederland, België en het Groothertogdom Luxemburg vandaag één land waren, dan zouden we een belangrijke Europese rol spelen. Vandaar dat we misschien de politieke rol van de Benelux moeten durven herbekijken. De Europese Unie zal niet voor elk project de ideale constructie zijn. Ook in Europa zullen soms coalities met minder landen economisch, sociaal en cultureel mogelijk moeten zijn.

Dat in het Vlaams-nationalisme anno 2016 vooral liberale en minder culturele accenten worden gelegd, verbaast mij en stemt mij droef. Ik blijf ervan overtuigd dat Europa en zeker Vlaanderen en Nederland niet kunnen praten over creatieve of culturele industrie als zij niet systematisch blijven investeren in de vorming en de werkomstandigheden van onze kunstenaars. Kunsten zijn geen antibioticum om een verzuurde samenleving te genezen van haar infecties, kunsten zijn vitamines die weerstand en creativiteit bevorderen.

De wereld, Europa en dus ook Nederland en Vlaanderen zijn tussen 2005 en 2015 veranderd. Het vertrouwen in de wereld en ook het zelfvertrouwen van Vlamingen en Nederlanders is kleiner geworden. De begroting van steden en gemeenten staat onder druk. Als emotionele wezens met wortels in het christendom en de verlichting voelen wij dat we de “vluchteling”, de “migrant” of de “asielzoeker” moeten helpen. Dat deze hulp onvermijdelijk ook als gevolg zal hebben dat we een gedeelte van ons comfort zullen moeten inleveren, dat vinden we een minder aangenaam neveneffect. Ook in Vlaanderen en Nederland geldt vandaag: *charité bien ordonnée, commence par soi-même*. Ik maak dit bruggetje naar de “kosten” van de opvang en zorg voor de duizenden vluchtelingen omdat er ook een analogie is met de “kosten voor cultuur”. De volgende jaren zullen we keuzes moeten maken. Daarover moeten we goed nadenken.

GEZAMENLIJKE LETTEREN-, MEDIA- EN FILMFONDSEN

Als men mij vandaag vraagt waar de Vlaams-Nederlandse culturele samenwerking vatbaar is voor verbetering, dan zie ik enkele denksporen die belangrijk zijn. De beleidskeuzes in cultuur hebben niet enkel met geld te maken. Een betere samenwerking tussen de actoren, een beter bestuur van de culturele instellingen en het beter afstemmen van het audiovisuele beleid in Vlaanderen en Nederland kunnen besparingen, kwaliteitsverbetering en betere economische resultaten opleveren. Als pragmaticus geef ik een paar praktische voorbeelden.

Laat me beginnen met een schijnbaar “conservatieve” maatregel. Ik vind dat het Nederlands meer aandacht verdient. Vlaanderen houdt meer van het Nederlands dan Nederland. Dat heeft historische redenen. Uiteraard zijn een tweede en een derde taal belangrijk voor het vergaren van kennis, het verruimen van de leefwereld en het laten groeien van economische, sociale en culturele kansen, maar een betere kennis van het Nederlands geeft ook zelfvertrouwen. Het stimuleren van het onderwijs van onze taal in het buitenland is een zeer belangrijke taak van de Nederlandse Taalunie. Besparingen op dit gebied zullen binnen enkele decennia worden beschouwd als een blunder in

de culturele diplomatie. Van Fransen, Engelsen en Duitsers moeten wij leren dat de aanwezigheid van eigen taal en cultuur in vele buitenlandse de beste basis is om geloofwaardig te worden en daarna diensten en goederen aan te bieden.

Ik droom al enkele jaren van één Fonds voor de Letteren en één Mediafonds. Hopelijk is de zeer intensieve samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland die zal uitmonden in één gezamenlijke presentatie op de Frankfurter Buchmesse 2016, de ideale voorbereiding om de Vlaamse en Nederlandse Fondsen voor de Letteren samen te voegen. Eén bestuur waarin de culturele en economische belangen van de auteurs uit Noord en Zuid definitief worden samengevoegd. Of dit Fonds voor het Nederlands door een Nederlander of een Vlaming wordt geleid, is van generlei belang. Vele Vlaamse (en andere) bierbelangen staan vandaag onder leiding van een ... Braziliaan, en die doet het niet slecht. Er zijn zoveel economische, organisatorische en culturele redenen om deze fusie in de Letteren wel te doen dat de zeer "persoonlijke" negatieve overwegingen om dit niet te doen, niet mogen doorwegen.

Ik zou ook graag het audiovisuele beleid voor fictie en documentaire onder één commando plaatsen. Wij hebben talent en kwaliteit zat in Noord en Zuid. Laten we samen werken aan opleidingen, productie, promotie en distributie. Laten we fiscale en sociale instrumenten ontwikkelen die onze onderlinge samenwerking en onze aanwezigheid in de wereld verbeteren. Een Vlaams-Nederlands Filmfonds, een intensieve samenwerking van onze festivals en onze filmscholen zal ervoor zorgen dat wij betere producten afleveren voor een publiek en een markt die wij samen beter kennen.

Tijdens tien jaar deBuren heb ik regelmatig getracht om Nederlandse en Vlaamse televisiemakers en radiomakers beter en meer samen te laten werken. Ik ben daar niet in geslaagd. Ik begreep niet dat in beide landen steeds maar werd bespaard, maar dat in die besparingsoefeningen de samenwerking met de buur, de coproductie en de copresentatie zo weinig aandacht kregen. Een ervaringsdeskundige (een insider) zei dat ik naïef was en dat vooral vanuit de syndicale hoek deze samenwerking gezien wordt als een stap in de richting van bezuinigingen: meer maken met minder mensen. Als dit zo is, betreur ik dat, want ik dacht vooral aan een beter, diverser aanbod. Ik dacht aan documentaires die ook buitenlandse zenders graag brengen en aan betere nieuwsgaring door samen te investeren in correspondenten.

In de podiumkunsten hebben wij talrijke voorbeelden van zeer geslaagde samenwerkingen. Ivo Van Hove en Johan Simons zijn de boegbeelden van de perfecte osmose van talent tussen Vlaanderen en Nederland. De grote gezelschappen hebben blijkbaar een goede modus gevonden om samen te werken en hun producties te laten reizen. Minder vanzelfsprekend is het voor jong en aanstormend talent. Voor het kleine, fragiele jonge werk is er weinig geld beschikbaar. Toch geven studenten drama en regie het goede voorbeeld. Zij studeren ongeacht hun nationaliteit in Brussel, Antwerpen, Maastricht of Amsterdam. Wat zou het mooi zijn indien beide overheden beurzen ter beschikking zouden stellen om elke student een deel van de opleiding te laten volgen in Vlaanderen én in Nederland. Wat zou het zinvol zijn als elk theatergezelschap of elk receptief theater middelen kreeg om meer werk van over de grens te programmeren.

Ik droomde ooit van een krant die niet over Leeuwarden of De Panne ging en daarom in beide steden te lezen was. Maar kranten staan erg onder druk en misschien is een nieuwe papieren krant geen goed idee omdat de al broze evenwichten verstoord zouden worden. Waarom zouden Vlaanderen en Nederland, met privé (enkele bestaande kranten) en publieke middelen geen digitale krant presenteren? Een dagelijkse portie relevant nieuws uit de Lage Landen. De krant bestaat bij de start voor de helft uit artikelen in het Nederlands en voor de helft uit artikelen in het Engels. Als na verloop het succes blijkt, zullen alle artikelen in beide talen verschijnen. Ik droom van dit project omdat ik zeer onder de indruk was van mijn bezoek aan de studio's van de Nederlandse Wereldomroep in Hilversum in 2007. Radio Nederland Internationaal was gedurende twee jaar een intensieve partner van het **citybooks**-project van deBuren. Ik bewonderde de veeltalige redactie en de uitzendingen in een tiental talen die Nederlandse inzichten en commentaar over de wereld verspreiden. Dat dit fantastische instrument wegbezuinigd werd op het ogenblik dat iedereen begon te spreken over de deugdzame effecten van “publieksdiplomatie” of “culturele diplomatie”, heb ik nooit begrepen. Nederland had via deze radiogolven een vinger aan de pols in vele landen in alle continenten. De ervaringen van deze radiodistributie gecombineerd met de nieuwe digitale mogelijkheden, zouden een prachtig onderzoeksproject zijn voor een innoverende Vlaams-Nederlandse samenwerking.

GEEN KLAAGZANG

Ik hoop dat u dit stuk niet leest als een klaagzang. Ik heb tien jaar in een bijzonder boeiende sector mogen werken, in een prachtig huis waar enthousiaste mensen uit Vlaanderen en Nederland graag samenwerkten. Dat dit huis in Brussel staat, is een troef. Brussel is veelkantig, tegelijk arm, rijk, slim, sluw, genereus en soms heel vies, stout en lelijk. Brussel is een laboratorium. In Brussel is iedereen in transit, op weg naar verder. Rimbaud, Marx, Multatuli, Hugo, Hermans en vele anderen waren *de passage*. Met **citybooks** bereikten wij meer dan vijf miljoen luisteraars. deBuren had ook aandacht voor verre burens, maar wilde in Brussel een unieke plaats worden waar even goed geluisterd wordt als gepraat. Zonder onze zeer talrijke bondgenoten was dit nooit mogelijk geweest. Naast het deBuren-team is de kwaliteit van de samenwerking met anderen de sleutel van het succes.

Ik ben Vlaanderen en Nederland zeer dankbaar dat deBuren in deze omstandigheden heeft mogen werken. Ik heb er alle vertrouwen in dat de overheden in Den Haag en Brussel deze goede oefening in synergie nog lang zullen blijven steunen.
